

Juryrapport VNK-scriptieprijs 2014

Waarom heeft de VNK een scriptieprijs ingesteld?

Het bestuur van de Vereniging voor Nederlandse Kerkgeschiedenis (kortweg VNK) heeft in 2012 besloten om een scriptieprijs in te stellen. Doel hiervan is tweeledig:

1. het bevorderen van het onderzoek naar de Nederlandse kerk- en religiegeschiedenis;
2. meer bekendheid geven aan de resultaten van dit onderzoek.

De prijs, die vanaf 2014 jaarlijks zal worden uitgereikt, bestaat uit een oorkonde en een geldbedrag van 500 euro. Bovendien zal de winnaar worden uitgenodigd om zijn/haar scriptie om te werken tot een artikel voor het *Tijdschrift voor Nederlandse Kerkgeschiedenis*. Vandaag tijdens onze voorjaarsvergadering zal de prijs voor de eerste maal worden uitgereikt.

Voorwaarden om voor de VNK-scriptieprijs in aanmerking te komen

In het scriptieprijsreglement heeft het bestuur vijf voorwaarden vastgelegd waaraan voldaan moet zijn om te kunnen meedingen naar de VNK-scriptieprijs:

1. Het moet gaan om een afstudeerscriptie die is geschreven in het kader van een masteropleiding aan een Nederlandse of buitenlandse universiteit;
2. Het masterdiploma dient te zijn behaald in het academisch jaar dat aan de voorjaarsvergadering voorafgaat;
3. De scriptie moet geschreven zijn in het Nederlands of in een van de andere moderne talen: Engels, Frans of Duits;
4. De scriptie moet beoordeeld zijn met minimaal een acht c.q. van de kwalificatie 'goed' zijn voorzien;
5. De scriptie moet een originele bijdrage vormen tot het vakgebied van de Nederlandse kerk- en/of religiegeschiedenis. Die originaliteit kan betrekking hebben op het onderwerp; de vraag- en doelstelling; de stijl, het gebruikte (gedrukte of ongedrukte) bronnenmateriaal en/of de interpretatie daarvan; en/of de mate van interdisciplinariteit.

Aantal inzendingen

Een doelgerichte publiciteitscampagne van het VNK-bestuur leidde in 2013 tot de inzending van acht masterscripties. Na toetsing van de eerste vier genoemde voorwaarden bleek dat zij alle acht aan de jury konden worden voorgelegd. Het gaat om vijf scripties die aan een Nederlandse universiteit tot stand zijn gekomen en om drie scripties die aan een Belgische universiteit zijn geschreven. Van de acht scripties zijn er zes in het Nederlands geschreven, één in het Engels en één in het Duits. Vijf scripties zijn tot stand gekomen in een tweejarige

master, de overige zijn in het kader van een eenjarige master geschreven. Heel interessant is de spreiding over de verschillende disciplines: van de acht inzendingen is de helft geschreven in het kader van een masteropleiding Geschiedenis, twee in het kader van een master Theologie, één in het kader van een master Kunstgeschiedenis en één in het kader van de onderzoeksmaster Classical, Medieval and Renaissance Studies. Deze laatste scriptie ligt op het terrein van de historische letterkunde.

De samenstelling van de jury

Het bestuur van de VNK heeft de juryleden pas benoemd nadat alle inzendingen binnen waren om te voorkomen dat er een ongewenste belangenverstremming zou ontstaan. Uitgangspunt was dat geen van de juryleden op de een of andere manier betrokken mocht zijn geweest bij de beoordeling van een van de ingezonden scripties. Gelet op het karakter van de VNK vond het bestuur het verder van belang dat zowel academische kerk- cq religiehistorici als liefhebbers van het vak in de jury vertegenwoordigd zouden zijn. Tot slot diende behalve het bestuur ook de redactie van het door de VNK uitgegeven *Tijdschrift voor Nederlandse Kerkgeschiedenis* (TNK) in de jury te zijn vertegenwoordigd. Deze drie criteria leidde tot de benoeming van drie juryleden: vanuit de redactie van TNK dr. John Exalto en vanuit het bestuur van de VNK Frederike Cossee en ondergetekende.

Door de jury gehanteerde criteria

Half oktober 2013 ontvingen de drie juryleden een enorm postpakket met daarin de acht scripties, inclusief de beoordelingsformulieren met een toelichting op het voor de scriptie behaalde cijfer. Het bleek te gaan om scripties die in omvang nogal uiteenliepen, variërend van 49 tot 185 pagina's. De meeste scripties bevatten alleen maar tekst, soms is een deel van het bestudeerde bronnenmateriaal als bijlage toegevoegd. Eén scriptie sprong eruit, omdat deze rijkelijk geïllustreerd is. Dat is de kunsthistorische scriptie van Maximiliane Erkens over de collectieopstelling van de Middeleeuwen in het Rijksmuseum.

Al vrij snel ontdekten we alle drie onafhankelijk van elkaar dat het geen eenvoudige opgave zou worden om een winnaar te bepalen. Het eerste dat ons opviel, was namelijk dat alle acht scripties stuk voor stuk van hoge kwaliteit zijn, gebaseerd op grondig onderzoek van niet altijd even toegankelijk bronnenmateriaal. Daarom wil ik bij dezen namens de jury alvast aan alle inzenders van een scriptie een compliment maken. Wat het ook niet gemakkelijk maakte, waren de zeer uiteenlopende onderwerpskeuzes, gehanteerde methodes en onderzochte tijdvakken. Om maar direct twee uitersten van het spectrum te noemen: *Performativiteit en symbolisch gedrag in de creatie van episcopale identiteit en het scheppen van nieuwe discours van autoriteit bij Gerard van Kamerijk (1012-1051)* van de hand van Peter Byttebier en *Diaconale idealen. Diaconaat, civil society en de verzorgingsstaat. Een onderzoek naar de verschuivende maatschappelijke functie van de Evangelisch-Lutherse Diaconie van Amsterdam tegen de achtergrond van de opkomende en hervormende Nederlandse verzorgingsstaat in de periode 1945-2010*, geschreven door Annemieke Wilzing.

Van meet af aan stond voorop dat wij als jury van de VNK-scriptieprijs niet uitsluitend op academische gronden een keuze zouden maken. Met andere woorden, de prijs is niet bestemd voor de meest erudiete scriptie of het eindwerkstuk waaraan het meest

diepgravende onderzoek ten grondslag ligt. Wij zijn immers gebonden aan het scriptiereglement en daarin was heel duidelijk een doorslaggevend criterium vastgelegd, namelijk dat de scriptie een originele bijdrage moet vormen tot het vakgebied van de Nederlandse kerk- en/of religiegeschiedenis. Uitgaande van dit criterium vielen voor ons drie scripties af: de scriptie over de representatie van de Middeleeuwen in het Rijksmuseum (hoewel we dit wel een hele originele en interessante scriptie vonden) en twee uitstekende, zij het meer traditionele, scripties op het terrein van de theologieggeschiedenis: die van Matthias Mangold over het gedachtegoed van de zeventiende-eeuwse Salomon van Til over het verbond Gods en die van Tera Voorwinden-Hofman over de verschillen in twee passages uit de opeenvolgende Latijnse en Nederlandse uitgaven van Zacharias Ursinus' catechismusverklaring.

Het criterium van de originaliteit alléén bleek echter niet onderscheidend genoeg te zijn, ondanks de verwijzing naar een heel scala van aandachtspunten als onderwerpskeuze, vraag- en doelstelling, stijl, gebruikte bronnenmateriaal en/of de interpretatie daarvan en/of de mate van interdisciplinariteit. Het was daarom van belang een tweede beoordelingscriterium toe te voegen, namelijk relevantie voor de VNK. Dat houdt in dat de thematiek van de scriptie interessant en relevant genoeg is om via de VNK (en dat is een andere 'club' dan een universiteit of een krant) voor het voetlicht te brengen als een voor de VNK belangrijk onderzoeksthema. Niet onbelangrijk in dit opzicht is dat de VNK als landelijk platform fungeert voor alle geïnteresseerden in de Nederlandse kerkgeschiedenis, ongeacht hun confessionele of levensbeschouwelijke achtergrond. Dit betekent bijvoorbeeld dat scripties die volgens de jury aan een breder deel van deze achterban appelleren, hoger zullen scoren dan onderwerpen die dat niet doen.

Short list

Uitgaande van de aldus vastgestelde criteria heeft de jury besloten om drie scripties te nomineren. Het gaat in alfabetische volgorde van de achternamen van de auteurs om de volgende drie:

-Marlot Akkermans, *Boeken en beeltenissen. Materiële en figuurlijke toe-eigening in de handschriften van Joanna Baptista van Randenraedt (1610-1684)*.

-David de Boer, *Picking up the Pieces. Catholic Perceptions of Iconoclasm in the Netherlands, 1566-1672*.

-An-Katrien Hanselaer, "Een deuoet dernkijn sal altoes anxt hebben in allen dingen diet doet". Emotionaliteit in de vrouwelijke gemeenschappen van de Moderne Devotie. Een comparatief onderzoek van verschillende bronnengenres.

De volgende stap voor de jury was de bepaling van een rangorde: een top drie. Voordat ik deze top drie en daarmee de naam van de winnaar bekend maak, wil ik alvast namens de jury de drie genomineerden van harte feliciteren. An-Katrien Hanselaer en Marlot Akkermans zijn hier persoonlijk aanwezig. David de Boer, die inmiddels AIO is in Konstanz in Duitsland, verblijft op dit moment aan Harvard University. Hij wordt hier vertegenwoordigd door zijn broer.

Onderbouwing van de nominaties en bepaling van de top drie

Op de derde plaats is geëindigd An-Katrien Hanselaer. Haar onderzoek richtte zich op de algemeen heersende mentaliteit rondom de emotionaliteit in de zuster gemeenschappen van de Moderne Devotie. Zij sluit hiermee aan bij de hernieuwde interesse in de geschiedenis van emoties. Haar scriptie biedt een goed overzicht van de eigentijdse theorievorming op dit gebied. An-Katrien Hanselaer past deze theoretische inzichten toe op de vrouwelijke gemeenschappen van de Modern Devotie. Zo maakt ze duidelijk dat het 'emotionele systeem' vrouwen beperkte in hun uitingen, maar ze weet daarbij ook de eigen rol te beargumenteren die vrouwen in dezen niettemin soms namen. Punt van kritiek is dat de theoretische inzichten later in de scriptie te weinig terugkeren. Bovendien is de schrijfstijl nogal breedvoerig en hier en daar presenteert de auteur een storende eigenstandpuntbepaling vanuit modern perspectief.

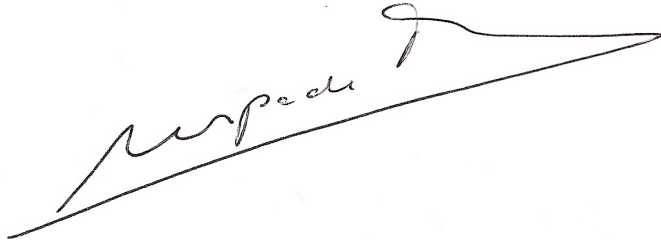
De tweede plaats is voor Marlot Akkermans. Zij onderscheidt zich van de andere twee genomineerde scriptieschrijvers in de door haar gehanteerde, aansprekende verhalende schrijfstijl. Ook zij zoekt in haar scriptie aansluiting bij eigentijdse theorievorming, in dit geval over toe-eigening en leescultuur. Origineel is dat zij zowel de lees- als beeldcultuur in samenhang bestudeert. Centraal in haar onderzoek staat één zeventiende-eeuwse geestelijke maagd, ook wel klop genoemd: Joanna van Randenraedt, die actief was in Roermond in de periode dat de stad nog onder Spaans gezag stond. In het bijzonder laat Marlot Akkermans de speelruimte zien die een geestelijke maagd in een wereld van mannelijke religieuze autoriteiten had en wist te nemen, met name ook in de manier waarop zij zich bepaalde teksten en beelden op een eigen wijze, deels afwijkend van de kerkelijke traditie, wist toe te eigenen. Pluspunt is ook dat de auteur er niet voor teruggeschrokken is om een omvangrijk handschriftelijk bronnencorpus te bestuderen en te transcriberen. Punt van kritiek is dat het onderzoek onvoldoende is ingebed in de historiografie over de zeventiende-eeuwse kloppen in de Nederlanden.

De winnaar van de VNK-scriptieprijs 2014 is David de Boer. Zijn scriptie draagt de bijzonder beeldende titel *Picking up the Pieces*. Hierin staat een thema uit de canon van de Nederlandse kerk- cq religiegeschiedenis centraal, namelijk de Beeldenstorm. Verrassend is de keuze van de auteur om zich in zijn onderzoek te richten op de 'andere' kant van de Beeldenstorm, namelijk de katholieke kant. Aan de hand van de omgang met objecten in katholieke kring in zowel Noord als Zuid laat hij de visie van katholieken zien op de Beeldenstorm en de beeldenstormers en biedt hij nieuwe inzichten in de katholieke religieuze cultuur en identiteit in de zestiende-eeuwse Nederlanden. Zijn scriptie biedt een sterke analyse van de gelaagdheid van de katholieke visie op de Beeldenstorm. Door juist dit andere perspectief te kiezen blijkt er niet zozeer sprake te zijn van confessionele tegenstellingen maar van een schending van de sociale orde binnen de plaatselijke gemeenschap. Op basis daarvan komt David de Boer tot de conclusie dat 1566 eerder voor een politieke dan een godsdienstige reformatie staat. Knap is de eigen standpuntbepaling in het debat over de betekenis van de Beeldenstorm, waarin hij zich kritisch opstelt ten opzichte van de deskundigen op dit gebied (geen kritiekloze overname van visie op autoriteiten als Alastair Duke en het magische wereldbeeld van de beeldenstormers; kritische evaluatie van het elite-volk-concept). Origineel is ook de aansluiting bij twee nieuwe onderzoeksvelden, namelijk dat van de materiële cultuur (*Material Christianity*) en de herinneringscultuur. Punt van kritiek van de jury is dat de auteur nog een sterkere relatie tussen de katholieke

visie op materie en de katholieke visie op de Beeldenstorm had kunnen leggen, maar dit weegt niet op tegen de originele en innovatieve aanpak van deze scriptie. *Picking up the Pieces* is daarom unaniem verkozen als de winnende scriptie.

Utrecht, 15 maart 2014

Namens de jury van de VNK-scriptieprijs

A handwritten signature in black ink, written in a cursive style. The signature appears to read 'M.P.A. de Baar'. The signature is written over a faint, light-colored background that looks like a stamp or a watermark.

Prof.dr. M.P.A. de Baar